

Sproget som barriere for faglig læring

Fokus på sprog, læring og pædagogisk praksis

Karen Lund
karlund@dpu.dk
DPU Aarhus Universitet

Præsentation

- **Sproget som barriere for faglig viden og kunnen**
 - Hverdags sproget >< det uddannelsesfaglige sprog

To eksemper:

 1. Den skriftlige projektopgave
 2. Det mundtlige læreroplæg
- **Grundpiller i og for den pædagogiske praksis**
- **Et serviceeftersyn af den pædagogiske praksis**

Sproget som barriere for faglig viden og kunnen

1. Den skriftlige opgave:

Projektrapporten

3. semesters opgave på sygeplejerskeuddannelsen

Repræsentative klip fra en danskers eksamensrapport

- I det følgende kapitel foretager jeg en analyse af det udvalgte grundlæggende sygeplejeproblem.
- Konsekvensen af immobilitet i kredsløbet kan være en nedsat kondition, risiko for ortostatisk blodtryksfald og risiko for dyb venøs trombose. Hos en patient der er sengeliggende i en uge, vil iltoptagelsen i vævene falde med 20 %. [...]
- For at forebygge både nedsat plasmavolumen og ortostatisk blodtryksfald hos den immobile patient er det vigtigt at undgå dehydrering hos patienten. Det er derfor en mulighed at væskeregistrere patienten ved mistanke om et for lavt væskeindtag. (Mekki 2004, side 457-458).
- [...] Længere tids sengeleje vil øge risikoen for udvikling af tromboser (Pedersen og Lundgren 2004, s.68-69).
- [...] For at David ikke bliver obstiperet, er mobilisering altså et vigtigt forebyggende element. Hvis mobilisering ikke er mulig, kan en læge ordinere laksantia behandling.

Kronologiske klip fra en eksamensrapport: Eksemplarisk opbygning

Præsentation af kapitles indhold:

- *I det følgende kapitel foretager jeg en analyse af det udvalgte grundlæggende sygeplejeproblem.*

Eksempler på konsekvenser af immobilitet:

- *Konsekvensen af immobilitet i kredsløbet kan være en nedsat kondition, risiko for ortostatisk blodtryksfald og risiko for dyb venøs trombose. Hos en patient der er sengeliggende i en uge, vil iltoptagelsen i vævene falde med 20 %. [...]*

Forslag til hvad man kan gøre for at undgå risici forbundet med immobilitet:

- *For at forebygge både nedsat plasmavolumen og ortostatiske blodtryksfald hos den immobile patient er det vigtigt at undgå dehydrering hos patienten. Det er derfor en mulighed at væskeregistrere patienten ved mistanke om et for lavt væskeindtag. (Mekki 2004, side 457-458).*
- *[...] Længere tids sengeleje vil øge risikoen for udvikling af tromboser (Pedersen og Lundgren 2004, s.68-69).*

Litteraturhenvisninger

Opsamling på handlemuligheder og alternativer:

- *[...] For at David ikke bliver obstiperet, er mobilisering altså et vigtigt forebyggende element. Hvis mobilisering ikke er mulig, kan en læge ordinere laksantia behandling.*

Et rigt adækvat fagligt ordforråd

- I det følgende kapitel foretager jeg en analyse af det udvalgte grundlæggende sygeplejeproblem.
- Konsekvensen af **immobilitet** i kredsløbet kan være en nedsat kondition, risiko for **ortostatisk** blodtryksfald og risiko for dyb **venøs trombose**. Hos en patient der er sengeliggende i en uge, vil iltoptagelsen i vævene falde med 20 %. [...]
- For at forebygge både nedsat **plasmavolumen** og **ortostatiske** blodtryksfald hos den **immobile** patient er det vigtigt at undgå dehydrering hos patienten. Det er derfor en mulighed at væskeregistrere patienten ved mistanke om et for lavt væskeindtag. (Mekki 2004, side 457-458).
- [...] Længere tids sengeleje vil øge risikoen for udvikling af **tromboser** (Pedersen og Lundgren 2004, s.68-69).
- [...] For at David ikke bliver **obstiperet**, er **mobilisering** altså et vigtigt forebyggende element. Hvis mobilisering ikke er mulig, kan en læge ordinere **laksantia** behandling.

Et rigt adækvat uddannelsesfagligt gråzonesprog

- I det følgende kapitel foretager jeg en analyse af det udvalgte grundlæggende sygeplejeproblem.
- Konsekvensen af **immobilitet** i kredsløbet kan være en nedsat kondition, risiko for **ortostatisk blodtryksfald** og risiko for dyb? venøs trombose. Hos en patient der er sengeliggende i en uge, vil iltoptagelsen i vævene falde med 20 %. [...]
- For at forebygge både nedsat plasmavolumen og **ortostatisk blodtryksfald** hos den **immobile** patient er det vigtigt at undgå dehydrering hos patienten. Det er derfor en mulighed at væskeregistrere patienten ved mistanke om et for lavt? væskeindtag. (Mekki 2004, side 457-458).
- [...] Længere tids sengeleje vil øge risikoen for udvikling af tromboser (Pedersen og Lundgren 2004, s.68-69).
- [...] For at David ikke bliver **obstiperet**, er **mobilisering** altså et vigtigt forebyggende element. Hvis **mobilisering** ikke er mulig, kan en læge ordinere laksantia behandling.

Sproglige udfordringer og krav til den akademiske opgave:

En kompleks tekstgenre der fordrer at sprogbrugeren i sin tekstproduktion:

- **kan opstille en problemformulering**
- **kan indsamle og anvende data**
- **har komplekse tekstkompetencer mht. etablering af globale og lokale tekstsammenhænge**
- **kan veksle mellem at beskrive, analysere, vurdere og inddrage teoretisk funderede begrundelser samt perspektivere**
- **besidder en kompleks syntaks**
- **behersker et fag- og emnerelevant ordforråd**
- **behersker et rigt uddannelsesfagligt gråzonesprog**
- **kan anvende opgavetekniske formalia: indholdsfortegnelse, litteraturhenvisninger, litteraturfortegnelser, bilag**

Særlige karakteristika ved de uddannelsesfaglige gråzoneord

- De er velkendte af de fleste modersmålsbrugere på forhånd.**
- Konsekvensen er at underviserne ikke opfatter dem som nye ord – og derfor forklarer de dem ikke.
- De vil derimod ofte blive brugt til at forklare nye fagord med.
- De er ofte ukendte for andetsprogede kursister og studerende.

Og endelig som en ekstra besværlighed:

- De er for en stor del fagspecifikke – 55 % af dem forekommer kun i et fagområde – dvs. de 55 % hører så at sige til i faget og kan ikke 'genbruges' fra fag til fag. (Golden 1984)
- Blandt de øvrige 45 % skifter en del ofte helt betydning når de bliver brugt i andre fag og kontekster
Fx: Stof(fer): grundstof, eksamensstof, kjolestoffer, hårde stoffer, Stoffer

Fagsproget og gråzonesproget

At forklare nye ord med andre nye ord

Sygeplejerskeuddannelsen – en undervisningslektion

U: Underviser

S: Studerende

U2: Hvad hedder den, slimhinden i øjnene?

S: **Sklea** eller et eller andet.

U2: Ja, for når I checker i **sklea** hvad er det så I kigger efter når det er anæmitegn I kigger efter? Hvad ville I tro? Hvad finder I?

S: Jeg tænker at man ville kunne se med sit eget øje om det er tørt, eller om det går tilbage om der er en eller anden form for – noget hud eller for lidt væske måske lidt det samme som - det er et gæt [...]

U2: Det kommer an på hvad I vil kigge efter for hvis I vil kigge efter selve **sklea** – altså øjenslimhinden, men den kan ikke sige jer noget om folk har anæmi eller ej – men hvis den bliver gul så kan den sige noget om folks leverfunktion, men hvis man kigger hernede – kigger i slimhinder – det gælder også oralt – alle steder hvor vi har slimhinder, så vil det kunne sige jer noget om anæmi – altså blodmangel

Sproget som barriere for faglig viden og kunnen

2. Det mundtlige læreroplæg:

- **Teoriundervisning – Hygiejne på Sygeplejerskeuddannelsen**

Kompleksiteten i det mundtlige læreroplæg

Teoriundervisning – Hygiejne på Sygeplejerskeuddannelsen

Underviser: [...] Hvis man går forbi kaffevognen, og så der står nogle stabler og noget falder på gulvet – det virker så vildt at smide en masse engangsmateriale ud – men den omkostning det er for en patient eller flere at få en infektion pådraget af dårlig hygiejne hos personalet – den kan opveje milliarder af engangsmateriale ik', og jeg ved godt at I kan få sådan nogle husmorblikke fra nogle af de personaler der ikke rigtigt har fanget det her og tænker: hold da op og sikke et forbrug og sådan, men det er peanuts i den store sammenhæng – en patient der får forlænget sin indlæggelse med otte, ti, tolv, fjorten dage på grund af en infektion, det koster jo 3- 4 tusinde kroner om dagen bare i grundomkostning ik', så I skal love mig at det I tager fra 1. og 3. semester med, det er en viden om, hvor vigtigt det er.

Lund og Bertelsen 2008:163

Kompleksiteten i det mundtlige læreroplæg

Teoriundervisning – Hygiejne på Sygeplejerskeuddannelsen

Underviser: [...] Hvis man går forbi **kaffevognen**, og så der står nogle **stabler** og noget falder på gulvet – det virker så vildt at **smide** en masse **engangsmateriale ud(?)** – men den **omkostning** det er for en **patient** eller flere at **få** en **infektion pådraget** af dårlig **hygiejne** hos personalet – den kan **opveje** milliarder af **engangsmateriale** ik', og jeg ved godt at I kan **få** sådan nogle **husmorblikke** fra nogle af de **personaler** der ikke rigtigt har **fanget det her** og tænker: hold da op og sikke et **forbrug** og sådan, men **det er peanuts i den store sammenhæng** – en **patient** der **får forlænget** sin **indlæggelse** med otte, ti, tolv, fjorten dage **på grund af** en **infektion**, det koster jo 3- 4 tusinde kroner om dagen bare **i grundomkostning** ik', så I skal **love(?)** mig at det I **tager** fra 1. og 3. **semester med(?)**, det er **en viden om**, hvor vigtigt det er.

Lund og Bertelsen 2008:163

Kompleksiteten i det mundtlige læreroplæg

Typiske talesprogstræk

Underviser: [...] Hvis man går forbi kaffevognen, og så der står nogle stabler og noget falder på gulvet – det virker så vildt at smide en masse engangsmateriale ud – men den omkostning det er for en patient eller flere at få en infektion pådraget af dårlig hygiejne hos personalet – den kan opveje milliarder af engangsmateriale ik', og jeg ved godt at I kan få sådan nogle husmorblikke fra nogle af de personaler der ikke rigtigt har fanget det her og tænker: hold da op og sikke et forbrug og sådan, men det er peanuts i den store sammenhæng – en patient der får forlænget sin indlæggelse med otte, ti, tolv, fjorten dage på grund af en infektion, det koster jo 3- 4 tusinde kroner om dagen bare i grundomkostning ik', så I skal love mig at det I tager fra 1. og 3. semester med, det er en viden om, hvor vigtigt det er.

Lund og Bertelsen 2008:163

Kompleksiteten i det mundtlige læreroplæg

Kompleks akademisk sprogbrug kombineret m. talesprog

Underviser: [...] Hvis man går forbi kaffevognen, og så der står nogle stabler og noget falder på gulvet – det virker så vildt at smide en masse engangsmateriale ud – men den omkostning det er for en patient eller flere at få en infektion pådraget af dårlig hygiejne hos personalet – den kan opveje milliarder af engangsmateriale ik', og jeg ved godt at I kan få sådan nogle **husmorbliske** fra nogle af de personaler der **ikke** rigtigt **har fanget det** her og tænker: **hold da op** og **sikke et forbrug og sådan**, men **det er peanuts** i den store sammenhæng – **en patient der får forlænget sin indlæggelse med otte, ti, tolv, fjorten dage på grund af en infektion**, det koster **jo** 3- 4 tusinde kroner om dagen **bare i grundomkostning ik'**, så I skal love mig at det I **tager** fra 1. og 3. semester **med**, det er **en viden om**, hvor vigtigt **det** er.

Lund og Bertelsen 2008:163

Kompleksiteten i det mundtlige læreroplæg

Forskellige diskurser og forskellige semantiske netværk

Underviser: [...] Hvis man går forbi **kaffevognen**, og så der står **nogle stabler** og **noget falder på gulvet** – det virker så vildt at smide en masse engangsmateriale ud – **men** den **omkostning** det er for en patient eller flere at få en infektion pådraget af **dårlig hygiejne** hos personalet – den kan **opveje milliarder af engangsmateriale ik'**, og jeg ved godt at I **kan få sådan nogle husmorblikke** fra nogle af de personaler der ikke rigtigt har fanget det her og tænker: hold da op og **sikke et forbrug** og sådan, **men det er peanuts** i den store sammenhæng – **en patient der får forlænget sin indlæggelse med otte, ti, tolv, fjorten dage på grund af en infektion, det koster jo 3- 4 tusinde kroner om dagen bare i grundomkostning** ik', **så I skal love mig at det I tager fra 1. og 3. semester med, det er en viden om, hvor vigtigt det er.**

Lund og Bertelsen 2008:163

**Hverdagsspr. - akademisk skriftspr. – akademisk
talespr.**

Et kompleksitetskontinuum

Afsæt for den pædagogiske praksis

HVAD?

- Fagenes indhold
- Fagenes sprog som adgang til fagenes indhold

HVORDAN?

- Den pædagogiske praksis

Grundpiller i den pædagogiske praksis

Et serviceeftersyn af den pædagogiske praksis

HVAD?

- Fagenes indhold
- Fagenes sprog som adgang til fagenes indhold

HVORDAN?

- Den pædagogiske praksis

Grundpiller FOR den pædagogiske praksis:

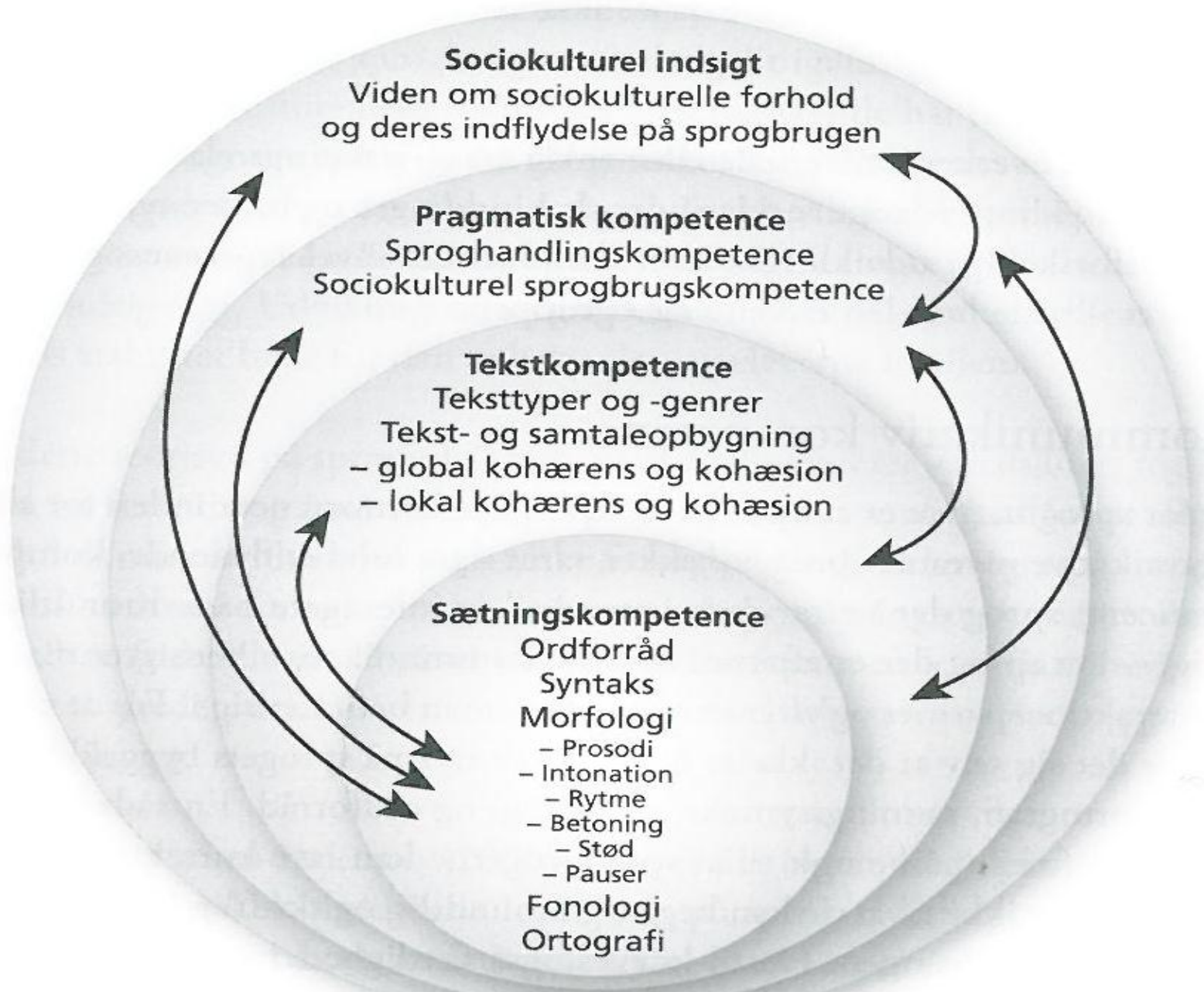
HVORFOR?

- Hvilket fagsyn
- Hvilket sprogsyn?
- Hvilket læringsyn?

Sprogsyn

- **Sproget som social praksis**
- **Sproget som redskab for/middel til**
 - kommunikation og interaktion
 - viden
 - forståelse, refleksion, indsigt, erkendelse etc.
 - æstetiske oplevelser

Kommunikativ kompetence

At give sin undervisning og sin pædagogiske praksis et serviceeftersyn

HVAD?

- Fagenes indhold
- Fagenes sprog som adgang til fagenes indhold

HVORDAN?

- Den pædagogiske praksis

Grundpiller FOR den pædagogiske praksis:

HVORFOR?

- Hvilket fagsyn
- Hvilket sprogsyn?
- Hvilket læringsyn?

Fokus på læringsprocesserne

Et sociokognitivt lærings syn

Sproglig og faglig læring er en kompleks dynamisk proces

Læring kræver muligheder for såvel:

- **Eksperimenterende, problemløsende kreativ famlen**
- **Afprøvning**
- **Varierede gentagelser for automatisering**
- **Sproglig og faglig opmærksomhed**
- **Fokus på detaljen**

Alene og sammen med andre

Hvilke konsekvenser har sprogsyn og læringsyn for vores måde at planlægge, organisere og afvikle undervisning på?

- Pædagogisk praksis er/skal være 😊 affødt af vores sprogsyn og læringsyn**

Lund 2009b

Læringsbriller på aktivitetstyper i undervisningen

- **Flest muligt mest muligt aktive** **Hvorfor?**
- **Brainstorming** **Hvorfor?**
- **Før – under – efter** **Hvorfor?**
- **Ud-i-marken-aktiviteter** **Hvorfor?**
- **Diktat** **Hvorfor?**
- **Dictoglos** **Hvorfor?**

Læringsbriller på aktivitetstyper i undervisningen

Hvad gør de godt for?

- **Først indhold så form** **Hvorfor?**
- **Først konkret så abstrakt** **Hvorfor?**
- **Problemløsningsopgaver** **Hvorfor?**
- **Projektorganisering** **Hvorfor?**
- **Arbejde med læringsstrategier** **Hvorfor?**

At læse og forstå tekster

Hvilke læseformål? Hvilke læsestrategier?

- **Scanne**
 - Formål: finde specifikke informationer
- **Skimme**
 - Formål: skabe overblik over indholdet
- **Søgelæsning fulgt op af lokal omhyggelig læsning**
 - Formål: finde eller udlede specifikke informationer i teksten
- **Nærlæsning**
 - Formål: opnå en detaljeret forståelse af centrale passager

At producere forskellige teksttyper mundtlig eller skriftligt

- **At beskrive**
- **At fortælle**
- **At argumentere**

- **At referere/gengive**
- **At sammendrage/resumere**
- **At uddrage/udlede**
- **At analysere**
- **At fortolke**

- **At beskrive**
- **At fortælle**
- **At argumentere/diskutere**

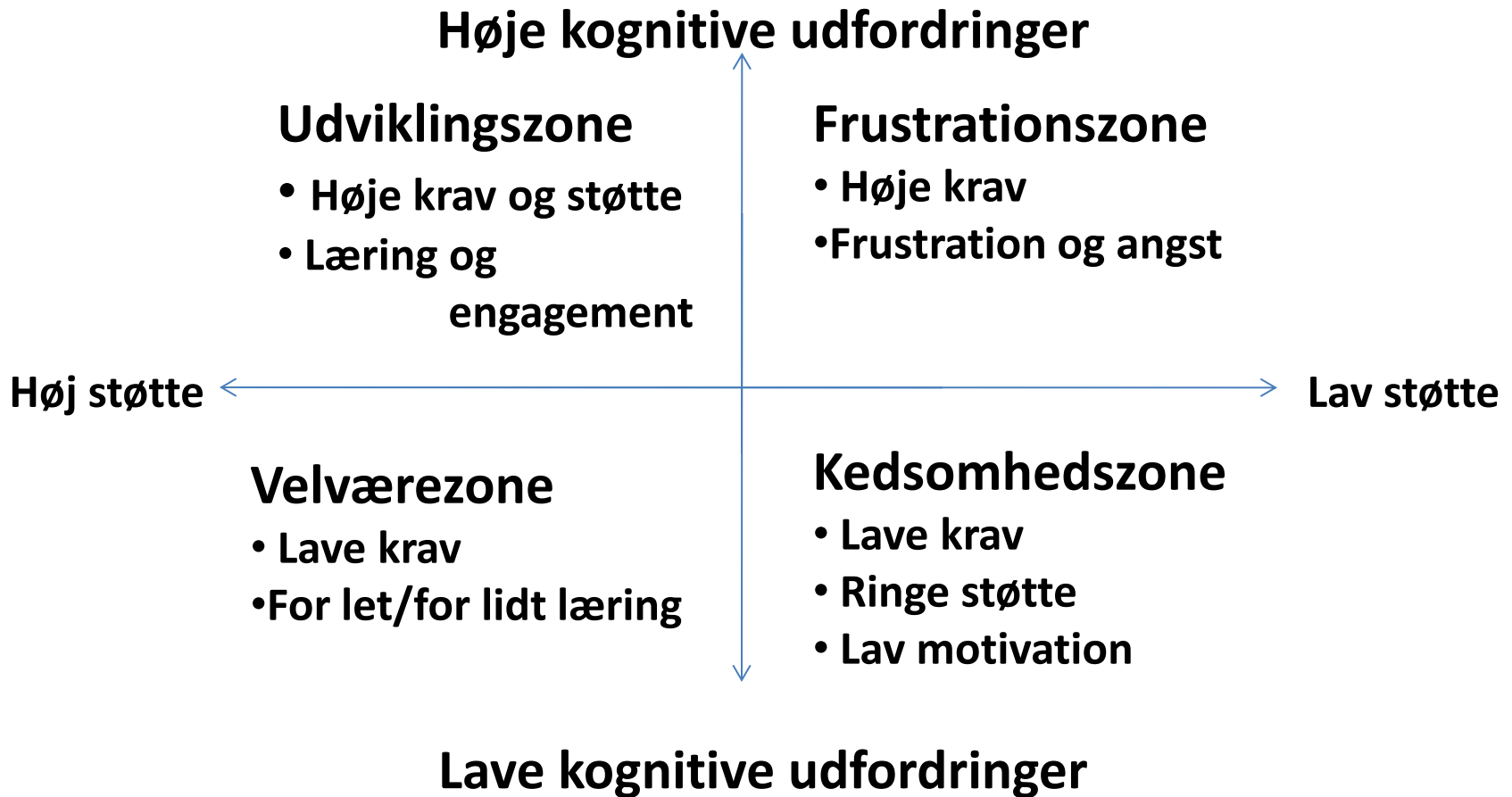
**Sprogligt mere og mere krævende
Fra vidensfortæller til videnstransformer**

- **At referere/gengive**
- **At sammendrage/resumere**
- **At uddrage/udlede**
- **At analysere**
- **At fortolke**

**Kognitivt mere og mere krævende
Fra vidensfortæller til videnstransformer**

At organisere en undervisning som både er kognitivt udfordrende og psykosocialt støttende

Lund 2009b baseret på Mariani 1997

Man løfter til rigere faglige og sproglige læringsmuligheder i kontekstrige omgivelser

Det kontekst-rige læringsrum:

Henter sine eksempler fra praksis

Rigt på multimodale repræsentationsformer => Helhed og del

- tegninger, billeder
- modeller
- grafer og kalkyler
- redskaber, værktøj, "køkkener", værksteder
- muligheder for at eksperimentere

vs

Det traditionelle klasseværelse:

Rigt på borde og stole på rækker => Atomisering, delfokus

Nyt indhold via nyt sprog – og nyt sprog via nyt sprog

Tætte Samspil mellem (sprog)undervisning og verden uden for murene – fx i arbejde og uddannelse

For eleven er der rige muligheder for læring uden for murene.

For eleven er der mange kilder til forståelse når teori, praksis og sprogundervisning er knyttet helt tæt sammen

Praksis kan bruges som løftestang og adgang til forståelse og tilegnelse af den faglige viden

Praksis kan bruges som løftestang og adgang til forståelse og tilegnelse af sproget

Undervisningsrummet genialitet

Et rum hvor man kan sætte verden og tiden i stå og sætte tempoet ned

- Tid til at forstå**
- Tid til at eksperimentere**
- Tid til at øve og gentage**

alene og sammen med andre

Af de samme grunde er praksisrummet og et bad i sproget ikke tilstrækkeligt

Litteratur

- **Cooperative Learning (2011): *Sprogforum – Tidsskrift for sprog- og kulturpædagogik. Nummer 53 2011.***
- **Hajer. M. & T. Meestringa (2012): *Språkinriktad undervisning. En handbok. Hallgren & Fallgren Studieförlaget AB. 226 s.***
- **Lund, K. (2009a): "Dansk som andetsprog i ungdoms- og voksenuddannelserne – at lære sit fag gennem sit andetsprog". I Rander et al: *En moderne voksendidaktik. Alinea s. 195-232.***
- **Lund, K. (2009b): "Fokus på sprog" og "Fokus på sproglæring og pædagogiske implikationer for undervisningen". I Gregersen et al: *Sprogfag i Forandring. Pædagogik og praksis. Samfundslitteratur s. 85-166.***
- **Lund, K., E. Bertelsen og M. Søgaard Sørensen (2006): *Muligheder og Barrierer. En undersøgelse af overgangen mellem sprogcentre og erhvervsrettede uddannelser. København: Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration. 253 sider. Tilgængelig i fuldtekst på www.inm.dk***
- **Lund, K. & E. Bertelsen (2008): *Fra Studieprøven til de videregående uddannelser. En undersøgelse af de nødvendige og tilstrækkelige kompetencer. København: Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration. 365 sider. Tilgængelig i fuldtekst på www.inm.dk***
- **Lund, K. & E. Bertelsen (2009): "At mestre et uddannelsesfagligt fremmed/andetsprog – en forudsætning på en videregående uddannelse. *Sprogforum 44: 17-24.***

- **Löthagen, A., P. Lundenmark & A. Modigh (2012): Framgång genom språket. Berktyg för språkutvecklande undervisning av andraspråkselevver. Hallgren & Fallfren. 194 s.**
- **Nation, P. (2006): “How large a vocabulary is needed for reading and listening?” *The Canadian Modern Language Review* 63/1: 52-82.**
- **NirasKonsulenterne, Lund og Bertelsen (2009a): Evaluering af puljen ”Grundkursus i arbejdsmarkedsdansk – pulje til ny fleksibel beskæftigelsesrettet danskundervisning. Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og integration. www.nyidanmark.dk Se: Pædagogisk vejledning.**